

НА КОРДОНІ МІЖ КОРОЛІВСТВАМИ ДЖУ ЮАНЬДЖАНА І КЛАНУ ДЖАН РОКУ 1356-ГО, МІСЯЦЬ ВОСЬМИЙ

— Довгі роздуми, безсумнівно, зайві, — промовив жіночий голос з-за тремтливої тюлевої фіранки на вікні карети. — То, може, дасте відповідь зараз, Джу Юаньджане, й не гаятиме ані свого часу, ані мого?

Навіть тут, далеко від моря, рівнини навколо пагорба, де стояла карета, побіліли від солі, немовби багатства в королівстві цієї жінки не знали меж і переливалися через вінця. Південне літо змахнуло гарячим тигровим хвостом і стерло мілке озерце, яке зазвичай синіло тут, на кордоні між двома територіями. Над військами майоріли стяги, додаючи кольорів докілью. Повстанська армія Осяйного Велителя — жовтих. Зелених — купецький клан Джан, який колись був відданий імперії Велика Юань, але тієї весни нарешті порвав з повелителями-монголами й заявив, що тепер сам розпоряджатиметься сіллю і торговими маршрутами вздовж східного узбережжя.

На Джу Юаньджані були золоті царські лати. Її золочена дерев'яна рука гармоніювала із сухою травою під копитами коня. Джу спостерігала, як генерали ворожих армій підкреслено люб'язно прямують один до одного. Їхні короткі опівденні тіні краями потріскану кірку під ногами.

Сторонній спостерігач міг би й не побачити різниці між двома генералами. В обох крилаті шоломи в наньженському стилі, в обох пластинчасті обладунки з темної шкіри вбирають сонце, в обох металеві накладки з левиними головами спалахують на плечах, немов посилають світлові сигнали. Але для Джу її генерал був як рідний брат, — хоча в їхніх жилах не текло ні краплі спорідненої крові, — тож на відстані вона розрізняла його так само легко, як і зблизька. Це ж Сюй Да: не по-чернечому високий і міцний, крокує радісно, наче юнак, що хоче звідати весь світ. Другий, генерал Джан, був нижчий і витонченіший, але поводився зі стриманою впевненістю, адже життєвого досвіду в нього було більше, ніж у Джу та її генерала разом узятих. Джу знала, як швидко діяв генерал Джан після того, як його родина відкололася від Юані. Не минуло й кількох місяців, відколи він захопив усі міста вздовж південної частини Великого каналу та переніс столицю родини Джан до мурованого Піньдзяна, на східний берег озера Тайху. Тепер на сході володіння Джанів від королівства Джу відділяли тільки рівнини у вигині могутньої річки Яндзи, що плинула до моря.

— Здайтеся мені, — промовила жінка з-за завіси.

Голос у неї був гортанний, низький, грайливий. Голос, немов у замкненій кімнаті, бринів звабливою оксамитовою обіцячкою: нехай зараз вони чужинці й щойно зустрілися вперше, та, можливо, вже за мить близько пізнають одне одного, як тільки можна пізнати тіло іншого. Утім, це була одна з тих

тактик, які дієві лише доти, доки супротивник не бачить за ними розрахунку. Джу не лише бачила його, а й вважала себе нечутливою до поклику фізичної жаги, але тут з інтересом відзначила в собі тихий порух назустріч. Самій Джу бракувало жіночності, тож їй і на думку не спадало, що це можна перетворити на зброю. Новий досвід, коли таку зброю вперше скерували проти неї самої, розвеселив її та вселив певну повагу до суперниці.

Двоє генералів на рівнині шанобливо вклонилися один одному, озвучили формальні пропозиції капітуляції та розійшлися. Їхні сліди темніли за ними, як синці.

Джу нарешті обернулася до співрозмовниці.

— Вітання шановній пані Джан.

— Бачу, ви не визнаєте мого титулу, — весело відзначила жінка.

— Чого ж маю його визнавати, якщо ви не визнаєте мого? — відповіла Джу, і від різких слів у ній завирувало життя. Втіха від своєї влади й такої гри бадьорила її не менше, ніж різкий запах солі та гарячий дикий вітер, що шарпав її прапори й шумів у траві на схилах. Вона весело додала: — Можливо, мою капітуляцію краще прийняти тому, кому насправді належить титул. Вашому чоловікові, королю. Я волів би зустрітися лицем до лица з рівним, а не з його шанованою дружиною, яка для пристойності промовляє з-за завіси.

Жінка награло засміялася.

— Ви не хвилюйтеся. Вашу капітуляцію адресовано правильній особі. Репутація мого чоловіка йде поперед нього, але слабкий керований чоловік — найбільша сила жінки. — Тінь за тюлем ворухнулася — жінка присунулася ближче й стишила голос, запрошуючи Джу схилитися назустріч тим губам і шкірою відчути кожен склад, попри тонку запону між

ними. — Я не вважаю вас слабким, Джу Юаньджане. Але позиція у вас слабка. Як ви можете сподіватися встояти проти моєї більшої армії та мого генерала? Його називав рівним навіть Ов'ян, якого боїться сама Юань. Тож здайтеся. Хай ваші сили будуть під моїм командуванням. Не треба чекати, коли Юань пришле сюди верховного радника і головну армію, щоб розбити нас. Рушаймо в похід на Даду разом. Захопимо їхню столицю і престол. А коли мій чоловік стане імператором, то надасть вам такий титул, який ви тільки схочете. Князя, намісника? Ви лише скажіть.

Джу сухо відповіла:

— Коли писатимуть історичні хроніки, такий титул вказуватиме, що я був видатним мужем.

І вона, і пані Джан привели сюди війська, але тільки задля демонстрації. Це були переговори, а не битва. Утім, Джу не мала жодних ілюзій щодо свого становища. Її військо — колишні повстанці з руху Червоних Пов'язок і добровольці-селяни — складалося здебільшого з легкої піхоти й не сягало навіть половини чисельності професійної та добре оснащеної армії клану Джан. Якщо не враховувати її столиці, Їнтяня, жодне з десятка її міст на півдні не могло зрівнятися навіть із найбіднішим з економічних центрів клану Джан над Великим каналом. Результат битви між ними був відомий наперед. Якби вони помінялися місцями, Джу вже вважала б себе переможницею і також вимагала б капітуляції суперниці.

Пані Джан прошепотіла:

— То ось чого ви хочете? Величі? — Говорила вона так м'яко, ніби пестила шкіру пучками пальців. — Тоді пристаньте на мою пропозицію, і я про все подбаю.

Велич. Джу прагнула величі все життя. І з певністю такою чіткою, як тінь на соляній рівнині, розуміла: нічого іншого

й не захоче. Вона виструнчилася в сідлі й поглянула на схід, де тягнулися володіння роду Джан. Пориви вітру з далекого бурого обр'ю мовби наближали велич, перетворювали абстрактну лінію на щось матеріальне, відчутне шкірою. *Досягне.* Від цієї думки Джу сповнила п'янка радість. Вона завмерла на вершині пагорба, але водночас мовби ширяла в небі. Її пронизало дивне відчуття, ніби вона споглядає, як перед нею простягається шлях у майбутнє. І з висоти орлиного польоту не бачила на цьому шляху жодних вагомих перешкод, тільки маленькі горбики, яких майже не помітить, коли стрімголов мчатиме до мети.

І на хвилі цієї радості вона сказала безликій жінці за завісою:

— Я не хочу бути великим.

І насолодилася паузою, доки пані Джан намагалася збагнути, де ж вона схибила: в оцінці Джу чи у спробі спокусити.

Кикіть нив у надто тісній манжеті дерев'яної руки. Але цей дискомфорт, як і щоденні виклики однорукого життя у світі, створеному для дворуких, — лише ціна за бажання, і в Джу вистачить сили її сплатити. Вона достатньо сильна, щоб знести що завгодно заради того, чого бажає.

— У такому разі... — почала пані Джан.

— Я не хочу бути великим, — повторила Джу. Її бажання горіло, як сонце, і заповнювало кожну клітину її ества. Хто ж іще зрозуміє, як це — відчувати щось такого масштабу, жадати щось цілим своїм еством? — Я хочу бути найвеличнішим.

Блискучі вихори з кришталіками солі шкрябали голу рівнину. Сіль підтримує життя, але в такій концентрації унеможливає його.

— Он воно що, — за мить промовила пані Джан. У її грайливому тоні тепер вчувалася зневага, і Джу привиділося, на-

че перед її лицем хряснули дверима до приватних покоїв. — Я забула, який ви юний. Молоді завжди занадто амбітні. Вони ще не знають меж можливого.

Лаковані нігтики постукали по внутрішній рамі, подаючи знак візникові.

Коли карета рушила, пані Джан промовила:

— Ми ще зустрінемося. Але поки що дозвольте цій старшій жінці дещо сказати. Погляньте на мого генерала там, унизу. Хіба світ недостатньо поважає його за підхід, зовнішність, досягнення? Природне місце такого чоловіка — вище за інших. Вам варто подумати про своє природне місце, Джу Юаньджане. Бридко навіть дивитися на такого нікчому, як ви, то невже думаєте, що світ прийме вас на престолі? Тільки дурень ризикне всім заради недосяжного.

Джу провела поглядом карету, що спускалася схилом. Якби пані Джан знала всю міру фізичних вад Джу, — адже, якщо говорити про чоловічу анатомію, бракувало їй не лише широких плечей і правиці, — то, безперечно, визнала б недосяжними навіть її нинішні досягнення. Але якщо вже вирішиш бажати неможливого, то знайдеш ліпші способи. Джу подумала весело й виклично: «Треба просто змінити світ — і все стане досяжним».

* * *

ІНТЯНЬ

Король і королева безперешкодно прогулювалися подвір'ям палацу, і люди розступалися з поклонами. Навколо, скільки сягало око, юрмилося стільки будівельників, що Джу самій собі почала здаватися човном, який розтинає поверхню по-

рослого ряскою ставка. Коли проминули чергову будівлю в бамбуковому риштуванні, вона захоплено сказала:

— Мене ж не було геть недовго. Ти не поклала рук.

Дружина, Ма Сьов'їн, поглянула на неї з глибоким обуренням.

— Звичайно, не поклала. Ти ж сама сказала, що хочеш новий палац, який відповідав би твоєму статусу. Думала, він сам збудується?

Річ була не тільки й не стільки в палаці. Коли Джу заклала підвалини нових мурів Їнтяня, водночас уздовж випалених сонцем битих шляхів саджали тоненькі деревця, які почнуть відкидати тінь допіру за багато десятиліть.

Пахло тирсою і сонцем, вітерець вільно шугав будівельними майданчиками; ніщо тут не затуляло неба, а тому воно здавалося більшим і синішим, ніж у містах, де Джу жила до сі. Можливості, які чаїлися в цій новизні, прошивали її до кісток. Ма додала:

— А *ти*, схоже, сказала до самого кордону, просто щоб повихвалятися.

На ній була пишна вишита шовкова сукня, яка майже не сповільнювала її кроку. Ма походила з народу кочовиків-сему й мала ступні великі, як у селянки, а тому рухалася в кілька разів швидше, ніж аристократичні наньженки, що дріботіли вулицями Їнтяня під парасольками.

Джу аж довелося пришвидшити крок, щоб не відставати.

— Краще вихвалятися, ніж приймати бій. І пані Джан розуміє це не гірше за мене. Вона хотіла нашої капітуляції.

— І це рішення було б розважливе. Тому ти, звичайно, відмовилася. — Ма знала: доки у світі існує щось більше, ніж те, що має Джу, Джу цього бажатиме. Відмовитися від бажання для неї було те саме, що перестати дихати.

— Це розважливо в нашому становищі. Тож потрібно змінити становище, — заперечила Джу.

— О, і це *все*? Може, тобі вдасться подвоїти військо, просто забажавши?

Джу підморгнула.

— Може, вдасться! Тільки знадобиться твоя допомога. Ма завмерла і скоса зиркнула на неї.

— Моя допомога?

— А чому тебе це дивує? Ти дуже беручка. — І Джу жестом вказала на хаос навколо, де стукотіли молотки й перегукувалися робітники. Вона перейшла на одну з мов, яку вивчила в монастирі (але якою ніколи не говорила), і ламано промовила: — Ти ж говориш уйгурською, правда?

Ма аж зацікавилася від подиву, а тоді розсміялася й відповіла тією самою мовою:

— Вочевидь краще, ніж ти.

Уйгурська не дуже відрізнялася від монгольської, тож Джу згадався генерал-євнух Ов'ян — він говорив ханською з рівним незнайомим акцентом. Їй той акцент завжди здавався негарним. Натомість уйгурську вимову Ма вона готова була слухати хоч цілий день: є велика втіха в тому, щоб побачити нову грань людини, яку й так дуже добре знаєш.

— Минуло багато років. Я думала, що вже забула цю мову, — промовила Ма, переходячи назад на ханську. Її обличчя набуло ностальгійного виразу. — Коли я росла в Даду, а батько був генералом у головній армії Юані, вдома ми розмовляли рідною кипчацькою мовою. Але з монголами спілкувалися монгольською, а з іншими сему — уйгурською. Варто вивчити ці три мови, й інші даватимуться легко. А ось ханська відрізняється. Коли батько перевіз нас в Аньфен і віддав мене до Їво, я знала лише кілька слів.